

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמינים

296

פרשת כי תצא

תשע"ט

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

תפלה לפני המלחמה והודאה לאחריה

"כי תצא למלחמה על איביו ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבי"ו (א כ)

כתב רבנו אפרים:

הפרשה הקודמת, פרשת שופטים, מסתיימת במילים: "כי תעשה הישר בעיני ה'" - הישר אותיות: שירה, וסמיכות הפסוקים מלמדת אותנו כי בעת הנצחון, כשיקים בך: "ונתנו ה' אלקיך בידך", עליך לומר שירה לפני ה'. שירה זו בכתה אף לזר וללחריב את הנצחון, כעדות החבורה על המלך והשופט (דה"ב כ כב): "ובעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב וחר שער הבאים להיהוד ויגפלו".

רבי צבי יצחק אברמוביץ, רבה של חצור הגלילית, הוסיף ודרש סמיכות זו כך:

"הישר" בגימטריה 'תפלה', רמז לך ש לפני היציאה למלחמה היו ישראל מתפללים לפני ה' שינצחו במלחמה. כמבאר בגמרא (ברכות ג ב) שטרם היציאה למלחמה היו 'נמלכין בסנהדרין' ופרש רש"י: "נוטלין מהם רשות, כדי שיתפללו עליהם".

פרוש התורה לרבנו אפרים, טעם הצב

בית חדש - לשם שמים

"כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" (כ ח)

י"למדנו רבנו: הבונה בית חדש כיצד צריך לברך? כך שנו רבותינו ז"ל הבונה בית חדש מברך שהחינו כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו" (מנחות בראשית ד).

יש להבין את פשר הלשון: "פיצד צריך לברך", הלא מתאים היה יותר לשאל: "מה הוא מברך?" עוד יש להבין את עצם השאלה: הלא משנה ערוכה היא (ברכות ד א): "בנה בית חדש וקנה פלים חדשים אומר: ברוך שהחינו?"

תריץ הפתב סופר:

אכן, תמיהת חכמים היתה: "פיצד צריך לברך" - כיצד יתכן לברך שהחינו על הנאה כה גשמית כקניית בית חדש? ועל כך תרצו: "כדי שיעשה נחת רוח ליוצרו", כלומר: על בית כזה שנבנה לשם שמים - כדי לקים בו מצוות, כגון: מעקה, מזוזה ושאר מצוות התלויות בבית - אכן ראוי לברך בפה מלא: "שהחינו" על שגינו ה' לעשות בך נחת רוח ליוצרו.

מוטב לאדם שיקדים תפלה לצרה

"ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו" (כ ב)

במסכת שבת (לב א) דרשו חכמים: "כי יפל" - כשכבר נמצא האדם בצרה, אזי צריך "הנפל" להסתייע "ממנו" - במעשיו ובזכויותיו כדי להנצל. לפיכך: "לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו: הבא

אומרים לו: הבא זכות והפטר".

תמה ה"ב איש ח"י: כיצד נתן לומר לאדם "הבא זכות והפטר", הלא לפני בית דין של מעלה הכל גלוי וידוע, ואם היתה לו זכות - מלכתחלה לא היה נחלה. ולפיכך באר: "הבא זכות" - הינו, שיביא זכות חדשה, כבד שיקבל על עצמו לקיים מצוה או הנהגה טובה שלא נהג בה קודם, ואינו מחייב לנהג בה מצד הדין. ולכך רמז הפסוק: "כי יפל הנפל" - לצרה, אזי עלי להתנדב לקיים הנהגה טובה חדשה שבאה "ממנו" - מרצונו ומנדבת לבו, שאינו מחייב לנהג בה מצד הדין.

בהקשר לאמור יש לעורר ולצץ את הנהגה הנפלאה ולומר ברכות השחר בחברותא, אשר פידוע עוררו גדולי עולם על מעלתה, ורבים וטובים זכו וראו ישועה כשקבלו עליהם הנהגה זו.

הוא יברך וירפא את... פלוגי

"ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו" (כ ב)

מהפסוק: "כי יפל הנפל ממנו" דרשו חכמים (שבת לב א): "לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה אומרים לו: הבא זכות והפטר".

על פי דברי הגמרא, עורר המנחת אלעזר ממונקטש בשם אבותיו, שבאמירת 'מי שברך לחולה, לא יאמרו: הוא יברך וירפא את החולה...' - לשון הנשמעת בהודאה בעבודת היותו חולה. שהרי על החולה אומרו: "אומרים לו: הבא זכות והפטר", ונמצאו מעוררים עליו את מדת הדין. אלא יש לומר בפשיטות: "הוא יברך וירפא את פלוגי".

חמשה מאמרות מאמר גסח התפלה אות יט

מה מבין גוי במעלת התפלה בבית הכנסת...!?

"ולא אבה ה' אלקיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך" (כ ו)

מכך שנאמר: "הקללה לברכה" בלשון יחיד, למדו חכמים (סנהדרין קה ב) שכל ברכותיו של בלעם חזרו לקללה כשאיפתו, חוץ מברכת: "מה טובו אהליך יעקב" (במדבר כד) העוסקת בבתי כנסיות ובתי מדרשות, שפסי שהתברכו בה. הם קיימים ועומדים עד עצם היום הזה.

מדוע דווקא ברכה זו לא הפכה לקללה?

פרש ה"ב איש ח"י:

כאשר נוכחו בלק ושריו לראות כי בלעם שגשפר על דם כדי לשלל את ישראל, מוציא מפיו ברכות בעל כרחו, היו הם נותנים עין הרע בברכות, ודבר זה גרם להן לשונו בברכות הימים לקללה. אף כיון שהללו לא עמדו על סודה של ברכת 'מה טובו אהליך יעקב', שכן לדידם אין חלוק בין תפלה הנאמרת בבית לתפלה הנאמרת בבית הכנסת, לפיכך לא נתנו בה עין רעה, ועל כן נותרה היא בעינה כברכה.

כ"ו יהודי' סנהדרין קה ב

מקורות על מעלת עיני אמן

מבאר אמונים

באין מליץ ישר - תאמר אמן

"כי תצא למלחמה על איביו ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שבי"ו (א כ)

"רבי יוסי אומר: גדול העונה אמן יותר מן המברך. אמר לו רבי נהוראי: השמים [לשון שבועה] כך הוא. תדע, שהרי גוללים [חלים פשוטים] מתגרים [תחלה] במלחמה, וגבורים [היורדים אחריהם] נוצחין" (נדרים ב א).

באר מהרש"א (ח"א טו):

"לפי שמונותיו של אדם קשים פקיעת ים סוף (פסחים ק"ח א), על כן צוה הקדוש ברוך הוא לאוכל וישבע לברך עליו... שעל ידי זה הקדוש ברוך הוא משפיע ברכותיו להיות לו ברוח מזונות. כי יש לאדם מקטרגים בדבר לתת לו מזונותיו הקשים ברוח... שהברכות הם הצולקין ועיני אמן הם הצולקין... לנצח המלחמה נגד המקטרגים..."

דורשי רשומות נתנו רמז לדברים מן הפסוק שלפנינו: "כי תצא" - ראשי תבות: "כל יום תענה צ אמונים" [במקסה שקבעו חכמים (תקנין זוה"ח ח"ב צ פג א)] ובזכות זה תנצחו את המקטרגים: ונתנו ה' אלקיך בידך."

"לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה"

"ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו" (כ ב)

מהפסוק: "כי יפל הנפל ממנו" דרשו חכמים (שבת לב א): "לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה, שאם יחלה

פתיחו שער יבא גוי צדיק שמר אמונים (ישעיהו כו ב)

בערב שבת קדש י"ג באלול יחול יום השנה הט"ו לפטירתו של רבי חיים בן ציון ב"ר אהרן צבי מרמורשטיין זצ"ל, אשר כל חייו היה שמר אמונים כפשוטו: שמר וצפה לעגית אמן, ובקשר אחר ברכות השחר.

לשמו ולזכרו חולל בנו רבי יעקב דב מרמורשטיין שליט"א את מהפכת 'בני אמונים' שמוכחה רבבות אלפי ישראל פותחים את יומם מדי בקר באמירת ברכות השחר בחברותא.

נא הקדישו ביום ששי י"ג באלול את אמירת ברכות השחר בחברותא לעלוי נשמתו.

ברכות השחר: בקול, בכוונה, בחברותא.

מדלו לה אחי

הודו יקר! אני שמר לברך ברכות השחר. אה ענה אמן אחי בברכות. תודה למענות

הודו יקר! הן שמר לברך ברכות השחר. אשתה לענת אמן אחר בברכות. תודה למענות

עשרה ראשונים (א')

גלת הכותרת של ענין השקמת בית המדרש היא מעלת עשרה ראשונים, כמפורש בגמרא (ברכות מז ב): "לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים, שאפלו מאה באים אחריו - קבל עליו שכר כלם".

במאמר שלפנינו ננסה מעט להבין את סבת מעלתם של עשרת הראשונים המקדמים לבית הכנסת, מתוך העשר הרב שהובא בענין זה בדברי רבותינו זכרונם לברכה.

אלקים נצב בעדת א-ל

כפי שהובא במאמרים הקודמים, מיום שנחרב בית המקדש וגלתה השכינה ממקומה, שורה היא בבתי כנסיות הנקראים 'מקדש מעט' (מגלה כט א, וראה דברי ז ב), ואולם, השקמת השכינה בבית הכנסת מתקיימת על ידי עשרה משראלי המתאספים בו (ברכות ז א), ויחדו משלימים להיות 'עדה' [כפיתוב (תהלים פב א): "אלקים נצב בעדת א-ל" (מגלה כג ב), ולפיכך מצוינו שתקנו של כל דבר שבקדשה, קדושת וקדושה, אינו נאמר אלא בעשרה (ברכות כא ב)].

מן השעם האמור שבו במיוחד את עשרת הראשונים הבאים לבית הכנסת, שכן הם כאיברים המרכיבים ומשלימים יחדו את הגוף השלם הנקרא 'עדה' שעליו יכולה השכינה לשרות, ונמצא שעל ידם שורה השכינה על כל הצבור הבאים אחריהם לבית הכנסת (זהר שמונת קוב ב ע"ט, וראה תלמיד רבנו יונה ברכות ד א מדה"ר, מהרש"א ח"א שם).

והנה, מעלתם של עשרה המתאספים יחדו גדולה היא עד מאד מצד עצמה. וכבר ידועים דברי בעל התניא באגרת הקדש (כ) בשם רבותינו, שאלו היה מזמון מלאך למקום שבו מתקבצים עשרה משראלי, אפלו אינם עוסקים בתורה ובתפלה, היתה נופלת עליו אמתה ופחדו מול רוממות השכינה השורה עליהם, עד שהיה מתבטל ממציאותו לגמרי. ואם בהתאספות רגילה הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה כשהם מתאספים לתפלה.

השכינה מקדימה לעשרה

כאן המקום לציין, כי לענין השראת השכינה בהתקבצות עשרה לתפלה, יש הסוברים שבמקום שרגילים להתאסף עשרה, השכינה מקדימה לשרות לפני שמתאספים העשרה (רש"י ברכות ו א ד"ה קדמה וראה מהרש"א ח"א שם, וכן משמע מדברי הזהר שם), ויש שכתבו שהשכינה שורה עם התאספות העשרה [אף שטרם החלו בתפלתם] (שו"ת הרשב"א ח"א ב, וראה 'שפת אמת' ברכות שם, ובפ"י אורח קנ"ד יא פתב שלך נהגו להדליק נרות בבית הכנסת בטרם יבסו לשם אדם).

רמז לכך שהשכינה מקדימה לפני העשרה, דרש רבנו יהודה החסיד מן הפסוק (בראשית כח טו): "וימצא יעקב משנתו ויאמר - סופי תבות: 'צבור'; 'אכן יש ה' במקום הזה' - שכבר קדמה להם השכינה (ספר גימטריאות עקב לג).

מצילים מן הפרענות

עוד הובא בגמרא (ברכות ז ב) בענין זה: "אמר רבי יוחנן: בשעה שהקדוש ברוך הוא בא

ברוך... שהחנינו' והצילנו ממות

איר תש"ח. ירושלים שבין החומות נפלה זה עתה בידי אויביה. כאשר בתי הכנסיות ובתי המדרשות שהיו בתוכה הופכים לעיי חרבות מעלים עשן, ותושביה גולים לארץ גזרה.

אחד מהמיוחדים שבבתי המדרשות שהיו בעיר העתיקה, היה ישיבת 'פרת יוסף', היא מבצר התורה שבמשך שנים עמד איתן אל מול פני הכתר המערבי והעמיד דורות של תלמידי חכמים שפארו ומפארים את יהדות ספרד בארץ ובתפוצות.

האבל על חרבנה של 'פרת יוסף' היה עצום. אולם רבני הישיבה שלא אבו לפסק מתלמודם ולו לרגע אחד, לא שקעו באבלם, אלא רכזו את כל מאמציהם כדי לקומם את הישיבה מחדש. בשלב ראשון התפארו הלוזדים קבוצות קבוצות בכמה בתי כנסיות בירושלים שמוחו לחומות, ובד בבד, בסיוע נדיב עם ובהשתדלות הגבאים המסורים, הלך ונבנה אט אט היכל הישיבה המתחדש בשכונת 'אגלה'.

בשנת תשט"ז כבר נצב הבנין הגדול והמפאיר על עמדו. אף כי נותרו בו עוד אי אלו פגמים לא משלמות, לנכח מצוקתם הקשה של הלוזדים שער לאותה עת נאלצו לנדוד ולכתת רגליהם בין בתי כנסיות שונים ומרחקים זה מזה, החליטו ראשי הישיבה שלא להמתין עד להשלמת הבנין ולאחד את הישיבה על כלל שולחנותיה בתוככי הבנין המרוחק.

כך, לצד הלמות פטישי הבנאים, החל קול רנה של תורה להשמע בין כתיב בית המדרש, כשהוא מפיח רוח חיים בעצים ובאבנים ומשנה אותם מנזלים עד ואבו לחלק ממשכן לתורה וללומדיה.

בתוך הבנין המרוחק, היה מקום גם לחבורת המפוזרים שעד לחרבן בתש"ח היתה חלק בלתי נפרד מישיבת 'פרת יוסף', ואף הם שבו ללמד סמוך ונראה לחכמי הישיבה, בראשות רבם המקביל רבי אפרים הכהן זצ"ל שבאותה עת כבר הגיע לגיל זקנה.

רבי אפרים הכהן נודע בשערים כעמקו מפלג, בפרט בתורת השקלה. תדיר היה נתן לראותו מהלך הזה והנה כשמוחו תפוס בשורש קדש, מנהיגה בסוגיות הקשות שבפניו עסקו חכמי הישיבה באותה עת.

אחד המיוחד מבין אותה חבורה קדושה, היה המקביל הנודע רבי יצחק פדורי זצ"ל. היה זה באחד מהימים הראשונים להקנסם לבנין החדש. רבי יצחק הבחין בראש החבורה, רבי אפרים הכהן, כשהוא מהלך כדרכו,

בין לבין הספיק רבי יצחק לצמצם את פער המרחק שהיה ביניהם, תוך שפיו אינו פוסק מלמלל תפלה לפני ה' שיציל את הצדיק מאסון, ועד מהרה נצב מול פני רבו, אשר עדין היה המום מהנס הגדול שהתרחש עמו.

המבטים שהחלפו ביניהם אמרו הכל: הרב נצל ברגע האחרון.

"ראוי שכלנו יחדו נוזה לה' על ההצלה הנסית", פנה רבי יצחק לגבאי הישיבה, מיד עם סיום הסדר, תוך שהוא משלשל לידיו סכום הגון. "בפסף הזה תרכש בשוק פרות חדשים בכמות שתספיק לכל יושבי בית המדרש, כדי שיתכנסו עליהם שהחנינו ברב עם, ובד בבד יכינו להודות ולהלל לה' על נס הצלת חיי הצדיק".

הרב פדורי? "הרב פדורי? עמ' 98